

Sentències

Sentència del Tribunal Constitucional del 13-3-2026 relativa a la causa 2025-1-PI.

Causa 2025-1-PI

(Articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu)

Número de registre 617-2025. Acció incidental d'inconstitucionalitat

Sentència del 13 de març del 2026

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atesa l'acció incidental d'inconstitucionalitat interposada, el 20 de novembre del 2025, per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia mitjançant la qual planteja davant el Tribunal Constitucional la qüestió de saber si els articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu, s'adeqüen o no als articles 1.1, 10.1, 19 i 85.1 de la Constitució;

Vista la Constitució, i especialment els articles 1.1, 10.1, 19, 85.1 i 100;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, i especialment el títol IV, capítol segon;

Vistos els articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 19 de gener del 2026 que va admetre a tràmit aquesta acció incidental d'inconstitucionalitat;

Mitjançant providència de la mateixa data, el magistrat ponent va trametre una còpia de l'aute de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia al síndic general i al Ministeri Fiscal, així com a les parts comparegudes en el procediment judicial *a quo* perquè, si s'esqueia, poguessin personar-se com a coadjuvants en aquesta acció incidental d'inconstitucionalitat, i va obrir un termini de quinze dies naturals per tal que totes les parts presentessin les seves contestacions;

Vist l'escrit de contestació presentat, el 3 de febrer del 2026, pel Ministeri Fiscal;

Vist l'escrit de contestació presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 4 de febrer del 2026, per la representació processal de la UTE COOPALSA;

Vist l'escrit de contestació presentat, el 4 de febrer del 2026, pel síndic general;

Vist l'escrit de contestació presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 6 de febrer del 2026, per la representació processal del Comitè d'Empresa de la UTE COOPALSA;

Vistes les conclusions formulades dintre de termini per les parts, per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia i pel Ministeri Fiscal;

Escollat l'informe del magistrat ponent, Sr. Joan Manel Abril Campoy;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. El 13 de desembre del 2024, el Comitè d'Empresa i els treballadors de la UTE COOPALSA van presentar al Govern una sol·licitud de conflicte col·lectiu.

1.2. El 19 de desembre següent es va celebrar l'acte de conciliació que no va arribar a una avenença, tret del punt tercer (consistent en establir la fixació dels horaris amb una antelació superior a 9 dies) i del punt 7.2 (10 minuts de temps de posicionament del servei com a temps de treball efectiu) que sí van finalitzar amb avenença.

1.3. El 27 de desembre del 2024, el Departament d'Ocupació i Treball va designar l'àrbitre en el marc del procediment del conflicte col·lectiu, no obstant això, el 31 de desembre següent, aquesta persona va presentar la seva renúncia per tal com havia estat mediatra en l'acte de conciliació; aquell mateix dia, el Departament esmentat va designar la Sra. Gemma Ruiz Ramírez com a àrbitra.

1.4. Després d'escoltar les parts, el 22 de gener del 2025, la Sra. Gemma Ruiz Ramírez va dictar el laude arbitral de solució del conflicte col·lectiu en la part dispositiva de la qual decidia:

"L'empresa ha de restaurar als conductors la jornada laboral de 40 hores setmanals i els seus horaris existents amb anterioritat al 4 de Novembre de 2024, en el sentit d'instaurar horaris diaris de 8 hores, intensius de matí o tarda durant cinc dies a la setmana, amb dos dies de descans, preferiblement seguits.

L'empresa té un plaç de 15 dies a comptar des de la notificació del present Laude per a que, de forma gradual, faci efectiva aquesta modificació de les condicions laborals, a excepció d'aquells treballadors que individualment i en virtut del seu contracte de treball hagin o vulguin formalitzar clàusules que s'obliguin a realitzar jornades en torn partit, respectant el descans mínim entre jornades de dotze hores diàries de conformitat amb l'article 60.2 del Codi de Relacions Laborals.

Per poder fer front als imprevistos en l'activitat de l'empresa que requereixi treballar en moments puntuals o amb caràcter temporal, en primera instància l'empresa ha de procedir a fer un oferiment d'acceptació voluntària entre els conductors, que consideri més adequats per executar el servei corresponent o requerit, donat el caràcter accessori, amb el seu posterior descans proporcional en temps inicialment previstos com de treball o bé considerant aquests temps com a hores extraordinàries i voluntàries. La voluntarietat s'entén que ho és per a les dues parts, el que vol dir que ni es pot obligar a l'empresa a oferir-les ni se'ls hi pot obligar als treballadors a realitzar-les.

Quan les modificacions de la jornada laboral o d'horaris tinguin el caràcter essencial i/o tinguin caràcter de permanència en el temps, la direcció de l'empresa ha de consultar el canvi, prèviament, al Comitè d'Empresa amb caràcter preceptiu però no vinculant.

No procedeix imposar a cap de les dues parts una condemna en costes donada la bona col·laboració i cooperació durant el procediment d'arbitratge, i perquè no han obstaculitzat el pronunciament del present Laude, a l'haver facilitat també la documentació requerida que s'ha considerat oportuna".

1.5. La UTE COOPALSA (integrada per la societat Cooperativa Interurbana Andorrana, SA i la societat Transports dels Pirineus, SLU) va presentar una demanda d'acció de nul·litat, una petició de qüestió prèvia d'inconstitucionalitat (sic) i una petició de suspensió cautelar urgent de l'execució.

1.6. Després de desestimar la suspensió de l'execució per manca de competència, i una vegada seguits els tràmits escaients, el 20 de novembre del 2025, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va decidir plantejar davant el Tribunal Constitucional la qüestió de saber si els articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu, s'adequaven o no als articles 1.1, 10.1, 19 i 85.1 de la Constitució.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia

- La Sala Civil considera que els articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018 són imprescindibles per resoldre el conflicte sotmès al seu coneixement i que no és possible realitzar una interpretació conforme a la Constitució; així mateix, constata que no existeix cap pronunciament del Tribunal Constitucional sobre la interpretació i l'aplicació de l'article 19 de la Constitució, desenvolupat per la Llei 33/2018.

- En primer terme, considera que la imposició d'un àrbitre a les parts i que aquest dicti una decisió inapel·lable pot ser aliè a la negociació col·lectiva, de manera que aquesta imposició no és constitucional i vulnera l'article 19 de la Constitució.

- En segon terme, sosté que l'article 6.1 suscita dubtes raonables de constitucionalitat, ja que preveu que en cas que no s'arribi a un acord en la conciliació, les parts s'han de sotmetre a un laude d'obligat compliment quan es modifiquen les condicions de treball, adoptat per un àrbitre designat per una Administració aliena a la de la justícia i que impedeix accedir als tribunals de justícia. Es tracta d'un arbitratge forçós i la restricció a l'accés a la jurisdicció és inconstitucional.

- Així, s'exclou a la jurisdicció del coneixement de l'afer i no es permet impugnar el fons de la matèria, de manera que segons els articles 1.1 i 85.1 de la Constitució se sostreu la competència exclusiva al poder judicial per administrar justícia i s'atribueix la competència a un òrgan del poder executiu que resol mitjançant un àrbitre triat pel Ministeri mateix.

- Per aquests motius, decideix interposar l'acció d'inconstitucionalitat respecte dels articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018 esmentada i suspèn les actuacions fins el pronunciament del Tribunal Constitucional.

2.2. Argumentació del Ministeri Fiscal

- El Ministeri Fiscal recorda en les seves contestacions que la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu, preveu -article 6- que si les parts no arriben a un acord s'han de sotmetre a un procediment arbitral que finalitza amb un laude de compliment obligatori i que, cas que no existís acord pel nomenament de l'àrbitre o dels àrbitres, el ministeri competent en matèria de treball és competent per a aquests nomenaments.

- Es planteja si aquest arbitratge forçós vulnera els articles 1.1, 10.1, 19 i 85.1 de la Constitució; i el Ministeri Fiscal considera que cal partir del principi de la presumpció de legitimitat constitucional i analitzar si els articles impugnats tenen una lectura compatible amb la Carta Magna.

- Segons el seu parer, entén que els articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018 no poden ser interpretats conforme a la Constitució, ja que són contraris al seu article 10.

- En primer terme, manifesta que l'existència d'un arbitratge forçós esdevé compatible amb l'article 19 de la Constitució i amb el Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals, així com amb la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans.

- En segon terme, indica que el fet que s'impedeixi el coneixement de la controvèrsia per part dels tribunals o que s'impedeixi poder recórrer el laude, sí que vulnera l'accés a la justícia. Es pot limitar l'accés a la jurisdicció, però segons el Tribunal Europeu dels Drets Humans, la restricció ha de tenir una finalitat legítima, adequada i proporcional. En aquest sentit, la imposició obligatòria d'un arbitratge i l'exclusió de l'accés a la justícia en conflictes col·lectius no té cap justificació legal.

- Així s'exclouen del coneixement dels tribunals la modificació de les condicions de treball, però no la interpretació d'una llei, d'un conveni col·lectiu o d'un acord. Només s'exclou si la controvèrsia es planteja com a col·lectiva i no si és individual. O, en altres casos, com en el marc d'una vaga, l'arbitratge forçós es deixa per a situacions excepcionals. El Ministeri Fiscal afirma que aquest Tribunal Constitucional, en la sentència dictada en la causa acumulada 2013-25 i 26-RE va considerar contrari al dret a la jurisdicció un supòsit d'arbitratge previst voluntàriament.

- Conclou que l'article 6 de la Llei esmentada que sotmet a un procediment arbitral amb un laude de compliment obligatori vulnera el dret d'accés a la jurisdicció -article 10.1 de la Constitució- ja que impedeix l'accés als tribunals o, com a mínim, la revisió del laude sense cap motiu o finalitat legítima que justifiqui la restricció.
- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional l'estimació d'aquesta acció incidental d'inconstitucionalitat plantejada per la Sala Civil i que es declari que l'article 6 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu, en els termes en què està redactat, vulnera el dret a l'accés a la jurisdicció de les parts, i, per tant, és contrari a l'article 10 de la Constitució.

2.3. Argumentació de la UTE COOPALSA

- La UTE COOPALSA es persona com a coadjuvant de la declaració favorable a la inconstitucionalitat.
- Comparteix els raonaments de la Sala Civil en l'acte del plantejament de l'acció incidental d'inconstitucionalitat.
- En primer terme, afirma que l'article 19 de la Constitució reconeix el dret dels treballadors i dels empresaris a la defensa dels seus interessos econòmics i socials, que es materialitzen mitjançant la negociació col·lectiva. Considera que l'article 6 de la Llei 33/2018 anihila aquesta llibertat per quant imposa un arbitratge obligatori amb un laude de compliment imperatiu. I aquesta circumstància s'agreuja quan, a manca d'acord, l'àrbitre és designat per una autoritat administrativa.
- En segon terme, respecte dels articles 10.1 i 85.1 de la Constitució, entén que l'article 6.5 limita el recurs a infraccions de procediment i impedeix revisar el fons, alhora que la Llei 33/2018 delega la funció de resoldre el conflicte sobre drets laborals en un àrbitre designat pel poder executiu. Per tant, es contravé la reserva exclusiva de la funció jurisdiccional als batlles i als tribunals, establerta a l'article 85.1 de la Constitució.
- En tercer terme, afegeix que la normativa qüestionada desdibuixa la separació de poders, ja que crea una "*borsa de conflictes*" que resten fora del control de la jurisdicció ordinària.
- Per aquests motius, demana al Tribunal Constitucional que declari la inconstitucionalitat i consegüent nul·litat dels articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu per ser contraris als articles 1.1, 10.1, 19 i 85.1 de la Constitució.

2.4. Argumentació del síndic general

- L'escrit de la Sindicatura General analitza l'eventual adequació dels articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018 amb els articles 1.1, 10.1, 19 i 85.1 de la Constitució.
- En primer terme, exposa que s'ha de partir de la presumpció de legitimitat de la Llei i de la llibertat de la funció legislativa i que, respecte de l'article 1.1, segons la doctrina del Tribunal Constitucional -veg. la sentència de l'11 de juliol del 2019, recaiguda en la causa 2019-2-L- el caire general del precepte fa que la seva conculcació sigui més una conseqüència d'una altra vulneració constitucional que d'entitat pròpia.
- En segon terme, respecte de l'article 19 de la Constitució explicita les anteriors consideracions, atès que entén que aquest precepte actua com a un objectiu amb valor constitucional que s'imposa al legislador -veg. la sentència del 14 de maig del 2019, recaiguda en la causa 2019-1-L. Aquest article no es pot entendre vulnerat mentre no s'entengui que els articles amb més càrrega constitucional -com són els articles 10.1 i 85.1- es considerin infringits.
- En tercer terme, pel que fa als articles 10.1 i 85.1, exposa el següent.

Assenyalat que l'arbitratge com a procediment per a la resolució de conflictes és àmpliament admès en el dret europeu i, en particular, en el dret laboral i el Tribunal Europeu dels Drets Humans ho reconeix com a una forma alternativa a les jurisdiccions clàssiques. Fins i tot, aquest Tribunal ha admès la institució de l'arbitratge forçós sempre que es respectin les garanties de l'article 6 del Conveni -veg. la sentència del 28 de novembre del 2010, Suda c/ República Txeca.

El nomenament subsidiari de l'àrbitre per part de l'Administració respon a evitar el bloqueig de les actuacions i l'Administració no presenta una vinculació funcional i jeràrquica amb l'àrbitre, ni té cap interès específic en la resolució del conflicte. Per tant, els articles 6.1 i 6.2 no vulnereu la imparcialitat de l'àrbitre.

- Aquesta part sosté també que el doble grau de jurisdicció no fa part de les garanties de l'article 6 del Conveni esmentat, sinó que depèn del marge d'apreciació dels Estats i dins la llibertat de la funció legislativa. Afegeix que l'obligat compliment del laude no exclou la possibilitat d'endegar qualsevol altre mecanisme de negociació col·lectiva.

- Conclou que la literalitat dels preceptes no impedeix una interpretació conforme a la Constitució, de manera que els articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018 no vulnereu els articles constitucionals indicats per la Sala Civil.

- Per aquests motius, demana al Tribunal Constitucional que dicti una sentència que declari que els articles impugnats de la Llei 33/2018 són conformes a la Constitució.

2.5. Argumentació del Comitè d'Empresa de la UTE COOPALSA

- El Comitè d'Empresa de la UTE COOPALSA sustenta, en primer terme, que va sol·licitar l'inici del procediment arbitral, atès que existia un conflicte col·lectiu per modificació unilateral de les condicions de treball per part de l'empresa i que no serviria de res imposar l'obligatorietat del laude si després l'empresari ho podia replantejar a la jurisdicció ordinària.

- Exposa que la Llei 33/2018 desenvolupa l'article 19 de la Constitució i regula diverses mesures de conflicte col·lectiu. El conflicte col·lectiu mateix possibilita l'existència d'un acte de conciliació previ i, si no reix, cal un arbitratge que finalitza amb un laude de compliment obligatori, el qual respecta el dret a la tutela judicial efectiva, alhora que permet el control formal i extern del laude.

- Pel que fa a la validesa de l'arbitratge obligatori, manifesta que s'ha de valorar la necessitat de l'arbitratge com a mesura per impedir o solucionar una vaga. La Llei 33/2018 que instaura aquest arbitratge obligatori gaudeix de la presumpció de constitucionalitat i supera el control de proporcionalitat que requereix una finalitat legítima (l'arbitratge assegura la continuïtat dels serveis essencials), és idònia, necessària i proporcional, alhora que no suprimeix la tutela judicial efectiva, perquè és controlable per vicis essencials.

- Assenyala que la pràctica comparada europea mostra l'admissibilitat de mecanismes d'arbitratge obligatori en conflictes col·lectius, sobretot quan s'afecten serveis essencials. Indica que la sentència del Tribunal Constitucional espanyol (11/1981) va considerar que l'arbitratge obligatori no és inconstitucional *per se*, sempre que respecti la imparcialitat dels àrbitres. Així, l'arbitratge obligatori no pot ser utilitzat de manera automàtica, sinó només en circumstàncies excepcionals.

- Conclou que l'arbitratge obligatori previst a la Llei 33/2018 -article 6- protegeix l'interès general i la garantia de funcionament dels serveis essencials, a la vegada que es conceptua com a una mesura proporcionada, perquè busca protegir la part més feble -els treballadors- i determina un procediment àgil i eficaç per resoldre conflictes amb un sacrifici raonable del principi d'autonomia de la voluntat. Aquest arbitratge és plenament compatible amb la Constitució, ja que funciona com a equivalent jurisdiccional i no vulnera el dret a la tutela judicial efectiva, ja que no exclou completament la intervenció judicial, sinó que la limita a determinats extrems del laude.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que declari la plena constitucionalitat del règim d'arbitratge obligatori en els conflictes col·lectius laborals, establert a l'article 6 de la Llei 33/2018.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. Els articles 52 a 58 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, en consonància amb les previsions de l'article 100 de la Constitució, regulen l'anomenat procés incidental d'inconstitucionalitat, en què es requereix per a la seva procedència que l'òrgan judicial -en aquest cas el Tribunal Superior de Justícia- que coneix d'un procés ordinari estimi, d'ofici o a instància de part, que una de les normes d'imprescindible aplicació a la solució de la causa principal o d'algun incident és contrària a la Constitució.

3.2. L'article 53.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional exigeix que la inconstitucionalitat que s'addueix es fonamenti en la impossibilitat d'interpretar la norma conforme a la Constitució, en el raonament i en l'explicació del seu caire de norma imprescindible per a la solució de la causa, i, en la inexistència d'una resolució del Tribunal Constitucional que n'hagi declarat la constitucionalitat.

3.3. S'ha de posar de manifest, com a qüestió prèvia, que aquest Tribunal Constitucional no s'ha pronunciat en cap cas anterior sobre la possible inconstitucionalitat de l'article 6 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu.

Així mateix, no hi ha dubte -com ho exposa la Sala Civil- que l'article 6, en allò que regula l'arbitratge obligatori, esdevé la norma imprescindible per resoldre la causa, atès que es va instar una acció contra el laude arbitral del 22 de gener del 2025 i es plantejava que aquest podia ser contrari als articles 1.1, 19, 85.1 i 10 de la Constitució.

No obstant això, en relació amb el darrer requisit que l'article 6 de la Llei 33/2018 esmentada pugui ser interpretat conforme a la Constitució, l'anàlisi exigeix diferenciar entre els diversos preceptes de la Constitució que la Sala Civil considera vulnerats.

3.4. Com ha posat en relleu aquest Tribunal Constitucional (veg. les sentències del 7 d'abril del 2000 -causa 99-1-L-, i de l'11 de juliol del 2019 -causa 2019-2-L-) el judici abstracte de constitucionalitat ha de partir de la presumpció de legitimitat constitucional de les lleis, i, el pronunciament del Tribunal Constitucional s'ha de fer respecte del contingut de la llei en relació amb la Constitució i no sobre possibles actituds externes als mandats normatius d'una i l'altra.

Des d'aquesta òptica, l'article 1.1 de la Constitució defineix el model d'Estat quan afirma que *"Andorra és un Estat independent, de Dret, Democràtic i Social. La seva denominació oficial és Principat d'Andorra"*. Aquest precepte constitucional conté la definició del model d'Estat i els principis generals i oberts, de manera que la seva eventual vulneració ha de ser conseqüència o accessòria a un altre precepte constitucional, per la qual cosa no es pot apreciar cap màcula d'inconstitucionalitat de l'article 6 de la Llei 33/2018 respecte d'aquest precepte, atès que el fet d'acollir un arbitratge, fins i tot, amb un laude d'obligat compliment, no infringeix el model d'Estat del Principat d'Andorra.

I a la mateixa conclusió es pot arribar en relació amb l'article 19 de la Constitució. L'article 19 disposa que *"Els treballadors i els empresaris tenen dret a la defensa dels seus interessos econòmics i socials. La llei regularà les condicions d'exercici d'aquest dret per garantir el funcionament dels serveis essencials de la comunitat"*.

Aquest Tribunal Constitucional ha assenyalat -veg. la sentència del 14 de maig del 2019 -causa 2019-1-L- que l'article 19 és un objectiu que ha de ser acomplert pel legislador. I, en aquest sentit, l'article 6 de la Llei 33/2018 constitueix un precepte que desenvolupa un dels mecanismes de conflicte col·lectiu, de manera que resulta una concreció d'aquest article 19, sense que tampoc per aquest sol fet se li pugui atribuir cap retret de constitucionalitat.

I la mateixa conclusió també es pot assolir respecte de l'article 85.1 de la Constitució. Aquest article estableix que *"En nom del poble andorrà la Justícia és administrada exclusivament per jutges independents, inamovibles i, en l'àmbit de les seves funcions jurisdiccionals, sotmesos només a la Constitució i a la llei"*.

La Sala Civil argumenta que l'establiment d'un arbitratge forçós, amb un laude de compliment obligatori, significa sostroure el coneixement del fons de l'afer a la jurisdicció ordinària i això pot contravenir el mandat constitucional que atribueix al poder judicial l'administració exclusiva de la justícia.

La jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans ha admès l'arbitratge com a fórmula alternativa de resolució de conflictes -veg. les sentències del 28 d'octubre del 2010, Suda c/ Txèquia, i, de l'1 de març del 2016, Tabane c/ Suïssa- i l'ha considerat compatible amb el mandat de l'article 6 del Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals. I, encara més. El Tribunal Europeu esmentat ha entès que, en determinades circumstàncies, i sempre que es respectin les garanties de l'article 6 del Conveni citat, també és possible establir un arbitratge de caire forçós -veg. la sentència anteriorment esmentada Suda c/ Txèquia.

Per tant, l'establiment per si sol d'un arbitratge, fins i tot forçós, amb un laude de compliment obligatori, no infringeix, a la llum de la doctrina del Tribunal Europeu dels Drets Humans, un mandat constitucional -com el de l'article 85.1 de la Constitució- que reserva en exclusiva a l'Administració de Justícia la dació d'aquesta, atès que s'admet la resolució alternativa de conflictes mitjançant la institució de l'arbitratge, fins i tot, el forçós.

3.5. I en darrer lloc, resta per analitzar si les previsions dels articles 6.1, 6.2 i 6.5 s'enfronten al dret a la jurisdicció contingut a l'article 10.1 de la Constitució, quan afirma que *"Es reconeix el dret a la jurisdicció, a obtenir d'aquesta una decisió fonamentada en Dret, i a un procés degut, substanciat per un tribunal imparcial predeterminat per la llei"*.

L'article 6 de la Llei 33/2018, en els seus dos primers apartats disposa que:

"1. Si les parts no arriben a un acord, en el termini màxim de tres dies hàbils, s'han de sotmetre a un procediment arbitral que finalitzi amb un laude de compliment obligatori, per mitjà de l'àrbitre o àrbitres designats conjuntament, o per l'àrbitre o els àrbitres que el ministeri competent en matèria de treball nomeni en el cas de manca d'acord de les parts per designar-lo. L'àrbitre o els àrbitres designats pel ministeri competent en matèria de treball han d'acomplir els requisits d'imparcialitat exigibles.

2. Només es poden sotmetre a un procediment arbitral els conflictes col·lectius que pretenguin la modificació de les condicions de treball existents. Quan la controvèrsia es plantegi entorn a la interpretació d'una norma legal o d'un acord o un conveni col·lectiu vigent, el ministeri competent en matèria de treball ha d'emplaçar les parts per tal que traslladin les actuacions a l'òrgan jurisdiccional competent".

I en el cinquè afegeix que:

"Entre la citació de les parts per a la compareixença inicial i la finalització de la segona compareixença no poden transcórrer més de tres dies hàbils. Un cop ha acabat la segona compareixença o, en cas que no n'hi hagi, un cop ha acabat la compareixença inicial, l'àrbitre o els àrbitres han de dictar el laude arbitral en el termini màxim dels tres dies hàbils següents. Aquest laude només es pot impugnar en cas d'infracció de les normes de procediment que estableix aquest article".

Ja hem exposat amb anterioritat que la doctrina del Tribunal Europeu dels Drets Humans admet la compatibilitat de l'arbitratge, fins i tot el forçós, amb l'article 6 del Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals (Mutu i Pechstein c/ Suïssa -2018- i Suda c/ Txèquia -2010-), sempre, però, que respecti les garanties contingudes en aquest.

I això ens obliga a analitzar si aquest arbitratge forçós, amb un laude de compliment obligatori, contemplat a l'article 6.1 de la Llei 33/2018, mentre que l'apartat segon preveu l'àmbit objectiu d'aquest procediment arbitral, vulnera o no vulnera el dret a la jurisdicció.

3.6. El dret a la jurisdicció s'estructura en diferents fases i aquella que aquí es podria veure compromesa per la previsió d'un arbitratge forçós amb un laude de compliment obligatori, que limita la revisió per part de la jurisdicció ordinària seria la de l'accés a la jurisdicció -article 10.1 de la Constitució.

És jurisprudència d'aquest Tribunal Constitucional que el dret a l'accés a la jurisdicció no és absolut i es pot veure limitat o exclòs en determinades ocasions, però sempre que en aquests casos hi hagi una finalitat legítima, adequada i que sigui proporcional.

Els articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018 delimiten una sèrie de matèries que s'han de sotmetre a un procediment arbitral. Es tracta d'aquells conflictes col·lectius que versen sobre la modificació de les condicions de treball, mentre que si la controvèrsia rau en la interpretació d'una norma legal, un acord o un conveni col·lectiu vigent, aquesta ha de ser resolta per la jurisdicció.

Delimitada la matèria -article 6.2- que és objecte del procediment arbitral, quan les parts no han assolit un acord, l'àrbitre o àrbitres es designen conjuntament, i a manca d'acord el/els designa el ministeri competent en matèria de treball. I aquest procediment arbitral finalitza amb un laude de compliment obligatori -article 6.1.

En aquest cas no ens trobem davant d'un arbitratge voluntari, en què les parts, a l'empara de la seva autonomia de la voluntat, opten per un mitjà alternatiu de solució de conflictes i exclouen el coneixement del tema a la jurisdicció; qüestió que no presenta cap problema de constitucionalitat en relació amb l'article 10.1 de la Constitució.

3.7. En canvi, en aquest cas, l'article 6.1 estableix un procediment d'arbitratge forçós, amb designació dels àrbitres pel ministeri competent en matèria de treball, en cas de manca d'acord, i que finalitza amb un laude de compliment obligatori respecte de les matèries contingudes a l'article 6.2 de la Llei 33/2018.

La jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans ha declarat la compatibilitat d'aquests tipus d'arbitratges amb l'article 6 del Conveni, sempre però que es respectin determinades garanties i exigències.

La sentència esmentada del 2 d'octubre del 2018, Mutu i Pechstein c/ Suïssa, amb cita de dues sentències prèvies del 15 de setembre del 2009 Eiffage SA i d'altres c/ Suïssa, i del 28 d'octubre de 1998 Osman c/ Gran Bretanya, determina (&93) que:

"El dret d'accés als tribunals, reconegut als articles 6 i 1, no és, però, absolut: es presta a limitacions que són implícitament admeses, perquè per la seva pròpia naturalesa requereix una regulació per part de l'Estat. Els Estats membres gaudeixen d'un cert marge d'apreciació en aquesta qüestió. No obstant això, correspon al Tribunal Europeu decidir en última instància si s'han complert els requisits del Conveni; cal convèncer-lo que les limitacions implementades no restringeixen l'accés de l'individu de tal manera o fins a un punt que el seu dret sigui vulnerat en la seva essència mateixa. A més, aquesta limitació només es pot conciliar amb els articles 6 i 1 si persegueix un objectiu legítim i si hi ha una relació raonable de proporcionalitat entre els mitjans emprats i l'objectiu perseguit".

Aquesta doctrina s'alinea perfectament amb la jurisprudència d'aquest Tribunal Constitucional que permet la limitació de l'accés a la jurisdicció, establert a l'article 10.1 de la Constitució, sempre que estigui degudament fonamentada i respongui a una finalitat legítima, adequada i que sigui proporcional.

3.8. Correspon ara determinar si les previsions dels apartats 1 i 2 de l'article 6 de la Llei 33/2018 cerquen una finalitat legítima i si aquesta és adequada i proporcional amb els mitjans emprats.

La Llei 33/2018 es presenta com a desenvolupament del dret a la negociació col·lectiva contingut a l'article 19 de la Constitució. Així, en l'exposició de motius de la norma es pot llegir que *"No obstant això, encara mancava desenvolupar per la via legal el dret fonamental establert a l'article 19 de la Constitució, segons el qual els assalariats i els empresaris tenen dret a la defensa dels seus interessos econòmics i socials, i que remet a una llei la regulació de les condicions d'exercici d'aquest dret per garantir el funcionament dels serveis essencials de la comunitat. (...)*

Aquesta darrera Llei té la finalitat de desplegar aquest dret fonamental, mitjançant la regulació de les diverses mesures de conflicte col·lectiu que es poden plantejar, i que són el conflicte col·lectiu pròpiament dit, el dret de vaga i el dret de tancament patronal, instruments tots aquests que permeten exercir la defensa dels interessos econòmics i socials dels assalariats i els empresaris amb la seguretat jurídica necessària i exigible".

Respecte de l'establiment de l'arbitratge com a forçós i amb un laude de compliment obligatori, ni els debats parlamentaris, ni l'exposició de motius proporcionen una explicació del per què s'opta per aquest procediment; De fet, l'exposició de motius només es limita a enunciar-ne la seva previsió:

"El capítol primer d'aquesta Llei, en què s'encabeixen els articles 1 a 6, fa referència al conflicte col·lectiu, que es defineix com la controvèrsia que sorgeix en el si de les relacions laborals entre un col·lectiu d'assalariats i un o diversos empresaris. En aquest sentit, se'n regula l'àmbit d'aplicació, les persones o les organitzacions legitimades per instar-lo i els requisits formals que s'han d'acomplir a aquest efecte. També es preveu l'existència d'un acte de conciliació previ i, en cas que no reixi, la resolució del conflicte mitjançant un procediment arbitral que finalitza amb un laude de compliment obligatori".

Així, en primer terme, la imposició d'un arbitratge forçós que sostreu determinats conflictes col·lectius del coneixement de la jurisdicció es troba òrfena de justificació (com a mínim explícita). El legislador no justifica quina seria la finalitat legítima que motivaria la restricció a l'accés a la jurisdicció. Les parts argumenten que la finalitat podria ser l'obtenció d'una resolució extraprocessal més ràpida que la judicial o garantir els serveis essencials per a la comunitat.

En tot cas, fins i tot si partim del fet que la finalitat que cerca la llei, encara que no s'expliciti, és garantir els serveis essencials de la comunitat, com així s'afirma en l'exposició de motius en relació amb el desenvolupament del contingut de l'article 19 de la Constitució per la Llei que disciplina els conflictes col·lectius, cal analitzar si els mitjans emprats esdevenen proporcionals amb la finalitat indicada.

I des d'aquesta òptica, cal afirmar que la regulació dels articles 6.1 i 6.2 de la Llei 33/2018, que impedeix l'accés a la jurisdicció, mitjançant la implantació per determinats conflictes col·lectius d'un arbitratge forçós, no supera el judici de proporcionalitat, ni el d'adequació.

En efecte, la restricció de l'accés a la jurisdicció per la implantació d'un arbitratge forçós s'adopta com a mesura que anihila la negociació col·lectiva sense establir quines alternatives menys lesives podrien existir i per què s'impedeix l'accés a la jurisdicció dels conflictes col·lectius que versin només sobre la modificació de les condicions de treball, sense que es justifiqui el motiu pel qual la garantia dels serveis essencials de la comunitat exigeix l'erradicació de l'accés a la jurisdicció.

L'arbitratge forçós s'imposa en detriment de la negociació col·lectiva i anihila l'accés a la jurisdicció, tot erradicant l'autonomia de les parts, sense que s'aprecii la fonamentació legal de l'existència d'un perill real per als serveis essencials de la comunitat.

Afegir que el laude de compliment obligatori possibilita la seva revisió jurisdiccional i semblaria que d'aquesta manera es compatibilitza la imposició d'un arbitratge que finalitza amb un laude de compliment obligatori amb el dret a la jurisdicció.

La lectura de l'article 6.5 evidencia que tampoc l'accés a la jurisdicció està respectat des d'aquesta òptica. La revisió que preveu l'article 6.5 és merament processal i està desproveïda d'una veritable anàlisi de fons, atès que l'article 6 mateix, en el seu apartat cinquè conté una limitació expressa: *"Aquest laude només es pot impugnar en cas d'infracció de les normes de procediment que estableix aquest article"*.

Consegüentment, la limitació del control jurisdiccional del laude de compliment obligatori, solament en relació amb les infraccions del procediment disciplinat en l'article 6, manca de les raons de proporcionalitat i d'adequació que motivin aquesta restricció, així com aquelles que puguin justificar la sostracció del fons de la negociació col·lectiva del coneixement de la jurisdicció i que el coneixement jurisdiccional es limiti a l'apreciació de possibles infraccions processals, de manera que també des d'aquesta perspectiva el dret a l'accés a la jurisdicció, previst a l'article 10.1 de la Constitució, ha estat vulnerat.

3.9. Dels fonaments de dret anterior, se'n deriva que el plantejament d'aquest procediment incidental d'inconstitucionalitat formulat per part de la Sala Civil, per considerar que l'article 6 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu, és contrari als articles 1.1, 19, 85.1 i 10.1 de la Constitució ha de ser estimat només en part en relació amb els apartats 1, 2 i 5, per ser contraris a l'article 10.1 de la Constitució, ja que restringeixen sense justificació legítima, ni proporcionada l'accés a la jurisdicció.

Decisió:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

Ha decidit:

1. Declarar la inconstitucionalitat i, per tant, la nul·litat radical, dels apartats 1 i 2, i per connexió de l'apartat 5, de l'article 6 de la Llei 33/2018, del 6 de desembre, qualificada de mesures de conflicte col·lectiu, perquè restringeixen sense justificació lícita, ni proporcionada el dret a l'accés a la jurisdicció, previst a l'article 10.1 de la Constitució.

2. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, a la Sindicatura, al Ministeri Fiscal, a la UTE COOPALSA i al Comitè d'Empresa de la UTE COOPALSA, ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 13 de març del 2026.

Joan Manel Abril Campoy
President

Jean-Yves Caullet
Magistrat

Pere Pastor Vilanova
Vicepresident

Víctor Torres de Silva López de Letona
Magistrat